

Covid-19 Pandemisinin Borsa İstanbul (BIST) Perakende Ticaret Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Performanslarına Etkisi

Yasemin KESKİN BENLİ¹

Dilan ÖZDEMİR²

Geliş Tarihi (Received) 22.09.2023– Kabul Tarihi (Accepted): 28.10.2023

DOI : 10.26745/ahbvuibfd.1364531

Öz

Bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve tüketici ihtiyaçlarının çeşitlenmesi perakende sektörünü ön plana çıkarmıştır. Özellikle küresel çapta tedarik zinciri ağının bozulması ve salgınların ortaya çıkması perakende ticaret sektörü üzerinde yapılan çalışmaların önemini artırmıştır. Perakende ticaret sektörü, üreticiler ve tüketiciler arasında aracılık hizmeti görmektedir ve değişen tüketici taleplerine hemen uyum sağlaması nedeniyle de dinamik bir yapıya sahiptir. Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin, BIST'e kayıtlı perakende ticaret sektöründeki on üç işletmenin finansal performansları üzerindeki etkilerinin 2018-2022 dönemleri için incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda işletmelerin finansal performanslarının göstergesi olarak karlılık, likidite, finansal yapı ve devir hızı oranları kullanılmıştır. Verilerin analizi için Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution (TOPSIS) yönteminden yararlanılmış, finansal performanslar yıllar itibarıyla sıralamaya tabi tutulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; pandemi koşullarının her işletmeyi tam anlamıyla olumsuz etkilemediği ve gıda dışı sektörlerin ön plana çıktığı söylenebilir. Bir başka deyişle, Türkiye perakende ticaret sektörü örneğinde, piyasaları olumsuz etkileyen pandemi döneminin, zorunlu eve kapanma durumu nedeniyle tüketicilerin yaşam alanlarında fazla zaman geçirmelerine bağlı olarak teknoloji ve giyim işletmelerini olumlu etkilediği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: BIST, Perakende Ticaret, Finansal Performans, TOPSIS

The Effect of the Covid-19 Pandemic on the Financial Performances of Businesses Operating in Istanbul Stock Exchange (ISE) Retail Trade Sector

Abstract

The development of information technologies and the diversification of consumer needs have brought the retail sector to the forefront. In particular, the disruption of the global supply chain network and the emergence of epidemics have increased the importance of studies on the retail trade sector. The retail trade sector serves as an intermediary between producers and consumers and has a dynamic structure due to its immediate adaptation to changing consumer demands. This study aims to examine the effects of the Covid-19 pandemic on the financial performance of thirteen enterprises in the retail trade sector registered in BIST for the 2018-2022 period. In this context, profitability, liquidity, financial structure and turnover ratios are used as indicators of the financial performance of the enterprises. Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution (TOPSIS) method was used to analyze the data and financial performances were ranked by years. According to the findings; pandemic conditions did not affect every business negatively and non-food sectors came to the fore. In other words, in general, in the Turkish retail trade sector sample, the pandemic period, which negatively affected the markets, positively affected technology and clothing businesses due to the fact that consumers spent more time in their living spaces due to the mandatory lockdown situation.

Keywords: ISE, Retail Trade, Financial Performance, TOPSIS.

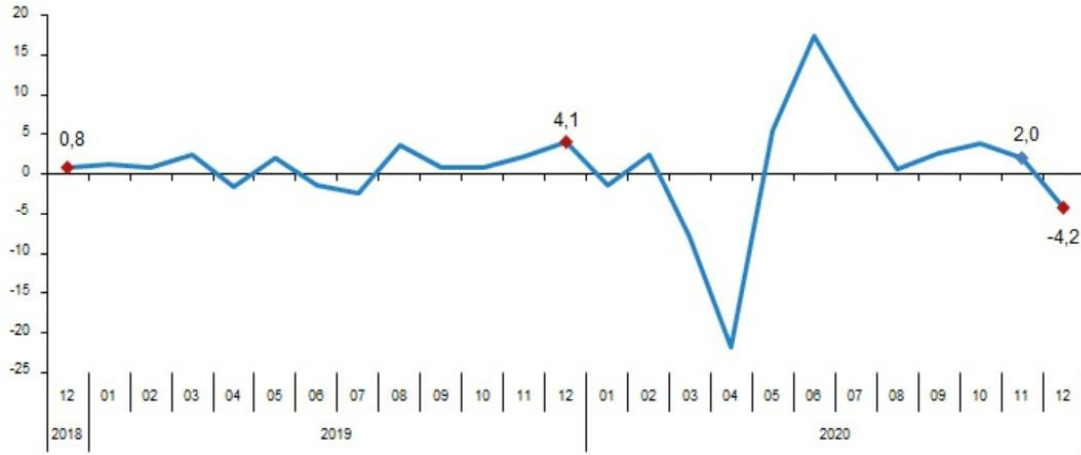
¹ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası Ticaret ve Finansman, yasemin.benli@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8386-2620.

² Arş. Gör., Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik, dilanozdemir@tarsus.edu.tr, ORCID: [0000-0002-1390-5162](https://orcid.org/0000-0002-1390-5162).

Giriş

Perakende, mal naklinin gerçekleşebilmesi için üretici ve tüketici arasında aracılık hizmeti sunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında mal ve hizmetlerin ticari bir amaçla muhafaza edilmesi, kişisel gereksinimler için kullanmama şartı ile doğrudan doğruya son tüketiciye pazarlanmasıyla ilgili faaliyetlerin bütünü olarak da tanımlanabilmektedir (Öztürk, 2006: 69). Perakende sektörü perakende ticaret, gıda dışı (otomotiv yakıtı hariç), otomotiv yakıtı ve gıda, içecek ve tütün olmak üzere temel olarak dört sektörden oluşmaktadır. Gıda dışı sektör ise posta veya internet üzerinden alışveriş, bilgisayar, kitap ve iletişim aygıtları, tekstil, giyim ve ayakkabı, tıbbi ürünler ve kozmetik ve elektrikli eşya ve mobilya sektörlerini kapsamaktadır.

Tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarının değişken olması ve bu doğrultuda ürün çeşitliliğinin artması, teknolojinin gelişmesi gibi faktörler piyasalardaki rekabeti artırmaktadır. Bu noktada değişen müşteri taleplerini karşılamak perakende sektörü için stratejik önem taşımakta, müşteri taleplerinin doğru zaman, doğru yerde ve doğru biçimde karşılanması gerekmektedir. Covid-19 pandemisi ile birlikte piyasalarda meydana gelen sorunlar özellikle de tedarik zincirinin bozulması ülke ekonomilerini ve tüketicilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yeri bulunan perakende sektörünü yakından etkilemiştir. Bu bağlamda 2020 yılı Aralık ayı verilerine göre perakende satış hacmi aylık değişim oranı Şekil 1’de sunulmuştur.

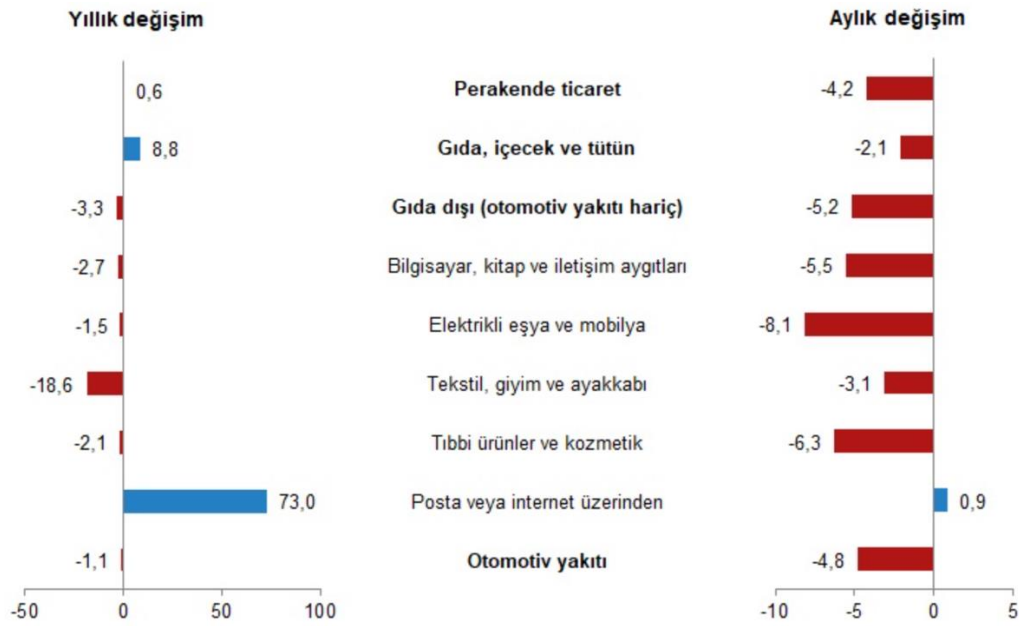

Şekil 1. Perakende Satış Hacmi Aylık Oranları (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (2021). Sayı:37355.

Şekil 1’de aylık perakende satış hacmi oranlarına göre, Covid-19 virüsünün Türkiye’de ilk kez tespit edildiği 2020 Mart ayından Nisan ayına kadar olan süreçte perakende satış hacminin % 20 oranında azaldığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan perakende satış hacmi 2020

yılına Aralık ayında Kasım ayına göre %4,2 oranında azalmıştır. Perakende sektörüne göre aylık değişim oranları ise Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Sektörlere göre perakende satışların değişim oranları (%), Aralık 2020

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (2021). Sayı:37355.

Şekil 2’ye göre aylık bazda gıda dışı satışlar (otomotiv yakıtı hariç) %5,2 oranında, otomotiv yakıtı satışları ise %4,8 oranında ve gıda, içecek ve tütün satışları %2,1 oranında azalmıştır. Diğer yandan aylık bazda %0.9 oranında artış gösteren posta veya internet üzerinden yapılan satışların yıllık bazda %73 oranında arttığı dikkat çekmektedir. Yine yıllık bazda gıda, içecek ve tütün satışlarının %8,8 oranında arttığı anlaşılmaktadır.

Çalışmada BIST perakende ticaret sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal performansları Covid-19 pandemisi çerçevesinde incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda analize dahil edilen işletmelerin finansal performanslarının göstergesi olarak çeşitli finansal oranları kullanılmıştır. Bu oranlardan cari oran, işletmelerin kısa vadeli borçlarının dönen varlıkları ile karşılanabilme oranını ifade etmektedir. Nakit oran, işletmelerin stok satışının ve alacaklarının tahsilinin durması durumunda kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücünü açıklarken likidite oranı, stokların dönen varlıklardan çıkarılması ile kısa vadeli borçların ödenebilme gücünü göstermektedir. Diğer yandan aktif devir hızı, işletmelerin 1 liralık varlığı karşılığında yaptığı satışları, stok devir hızı ise stokların 1 yıl içerisinde kaç kez nakde dönüştürüldüğünü ifade etmektedir (Aksoy ve Tanrıöven, 2013: 652). Özkaynak karlılığı, hissedarların işletmeye yaptıkları yatırımların gücünü göstermektedir. Aktif karlılık oranı,

işletmelerin sahip olduğu varlıkları başına toplamda ne kadar kâr ettiğini göstermektedir. Kaldıraç oranı ise, işletmelerin varlıklarının yüzde kaçının yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini göstermektedir. Söz konusu bu finansal oranların analize dahil edilmesinde konu ile ilgili yapılan daha önceki çalışmalar etkili olmuştur. Literatür incelendiğinde neredeyse her çalışmada cari oran, likidite oranı ve nakit oranının kullanıldığı dikkat çekmektedir. Diğer yandan perakende sektörü için özellikle stok devir hızı oldukça önem arz etmektedir.

1.Literatür İncelemesi

BIST’te yer alan işletmeler üzerine pek çok çalışma yapıldığı ve bu çalışmalardan özellikle finansal performansa dayalı çalışmaların son yıllarda ön plana çıktığı görülmektedir. Söz konusu çerçevede işletmelerin finansal performanslarının göstergesi olarak, işletmelerin gelir tablosu ve bilançolarından toplanan veriler kullanılarak finansal oranlar hesaplanmakta ve analize dahil edilmektedir. Bu çalışmalardan Batır (2022), Bozkır, Yıldız ve Türkmen (2022), Ertaş ve Yetim (2022) ve Sakarya ve Budak (2022), Covid-19 pandemisinin BIST perakende ticaret sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal performansları üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bu çalışma, doğrudan perakende ticaret sektörü bağlamında pandemi döneminin işletmelerin finansal performansları üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmaların görece daha az olması nedeniyle önem arz etmektedir. Finansal performansı konu alan ve özellikle de perakende ticaret sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal performanslarının ele alındığı literatür bu bölümde incelenmiştir.

Shaverdi vd., (2014) çalışmalarında İran’da faaliyet gösteren petro-kimya işletmelerinin finansal performanslarını bulanık AHP ile incelemiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre en iyi finansal performansı göstererek ilk sırada Arak işletmesi yer alırken, ikinci sırada Abadan ve üçüncü sırada Fanavaran işletmesi yer almıştır. Özbek (2016) çalışmasında BİM Mağazalar Zincirinin 2008-2015 yılları arasındaki finansal performansını incelemiş, verilerin analizini ise ELECTRE yöntemi ile gerçekleştirmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre BİM Mağazalar Zinciri 2009 ve 2010 yıllarında en yüksek finansal performansı gösterirken 2014 yılında ise dönem içerisindeki en düşük finansal performansını göstermiştir. Bülbül ve Köse (2011), BIST (IMKB) gıda sektöründe yer alan 19 işletmenin finansal performansını ölçtükleri çalışmalarında 2005-2008 dönemi için değerlendirme yapmışlardır. Verilerin analizi ise TOPSIS ve ELECTRE yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, 2005-2008 yıllarını kapsayan dönemde en iyi finansal performansın tek bir işletmeye ait olduğunu göstermektedir. Soy Temür, İşler ve Temür (2017), BIST perakende sektöründe yer

alan işletmelerin 2011-2016 dönemindeki finansal performanslarını araştırdıkları çalışmalarında verilerin analizi TOPSIS yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, ilgili dönemde işletme ortalamaları baz alındığında en başarılı finansal performans gösteren işletmenin BIMAS, en başarısız finansal performansı gösteren işletmenin ise KIPA olduğunu göstermiştir. Yine işletme özelinde finansal performans ölçen çalışmalardan olan Öztel ve Şenkal (2020), çalışmalarında yalnızca Carrefoursa işletmesinin 2014-2018 dönemini kapsayan finansal performansını incelemiştir. Çalışmada kullanılan finansal oranların ağırlıkları Entropi yöntemi ile belirlenmiş ve verilerin analizi TOPSIS yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, Carrefoursa'nın en düşük finansal performansını 2017, en başarılı finansal performansını ise 2015 yılında gösterdiğine işaret etmişlerdir. Günay vd. (2018) çalışmalarında Türkiye'de en yüksek net satış gelirin sahip ilk 20 işletmenin 2010-2015 yılları arasındaki finansal performanslarını gri ilişkisel analiz yöntemiyle incelemiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre altı yıllık dönemde en iyi finansal performansa sahip işletme Turkcell iletişim hizmetleri A.Ş., en başarısız finansal performansa sahip işletme ise Vestel olmuştur. Deste ve Halifeoğlu (2019) çalışmalarında, perakende ticaret sektörü market işletmelerinin tedarik zinciri yönetimi açısından finansal performanslarını incelemiştir. Çalışmaya beş market işletmesi dahil edilmiş verilerin analizi TOPSIS ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya göre, finansal performans sıralamasında ilk sırada MİGROS işletmesi yer alırken, MİGROS'u sırası ile BİM, ŞOK, Carrefoursa ve Bizim Toptan takip etmiştir. Satır vd., (2020) ise çalışmalarında BİST perakende ticaret sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin 2012-2018 yılları arasında likidite ve finansal performansları arasındaki ilişkiyi TOPSIS yöntemi ile incelemiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, analize dahil edilen işletmelerin likidite oranlarının homojen ve yüksek olduğunu ve likidite oranları ile yatırım karlılığı sıralamalarının birbirlerinden farklı olduğunu göstermiştir. BİST perakende ticaret sektörünün finansal performansının ölçümüne yönelik yapılan diğer çalışmalar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Literatür Özeti

Yazar(lar)	Sektörler	Dönem	Yöntem	Bulgular
Mazman İtik ve Sel (2021)	BİST Perakende	2013-2019	TOPSIS-CILOS	Çalışmadan elde edilen bulgular, ilgili dönemde ortalama olarak finansal performanslar sıralandığında Mipaz, ilk sırada, Casa ikinci sırada ve ise Vakko ise

				üçüncü sırada yer almıştır.
Ceyhan ve Karapolat (2022)	BIST Perakende (Market işletmeleri)	2014-2019	COPRAS	Çalışmadan elde edilen bulgular, ilgi dönemde en yüksek ortalama performansın ADESE'ye ait olduğunu ve Bizim işletmesinin finansal performansının ortalamanın altında kaldığını göstermektedir.
Eyceyurt Batır (2022)	BIST Perakende (Market işletmeleri)	2019-2021	SWARA-TOPSIS	Çalışmadan elde edilen bulgular, belirlenen kriterler çerçevesinde ilgili dönem boyunca ilk iki sırada MİGROS ve BİM'in yer aldığını göstermektedir.
Sakarya ve Budak (2022)	BIST Perakende (Market işletmeleri)	2017-2020	TOPSIS-ENTROPİ	Çalışmadan elde edilen bulgular, ilgili dönem boyunca ortalama olarak en başarılı finansal performansın MİGROS'a, en düşük finansal performansın ise Carrefoursa'ya ait olduğunu göstermektedir.
Pala (2022)	BIST Perakende	2018-2021	WSM-MSY	Çalışmadan elde edilen bulgular, işletmelerin her birine özgü olarak iyileştirme alanları tespit edildiğini göstermektedir. Genel ortalamalar dikkate alındığında ise en iyi finansal performansı Casa göstererek ilk sırada yer alırken, Casa'yı BİM, Vakko ve MEPET takip etmiştir.
Kondak ve Ergül (2022)	BIST Perakende	2017-2021	VIKOR	Çalışmadan elde edilen bulgular, 2017-2019 yıllarında en iyi performansla sahip işletmenin Bizim, 2020 yılında BİM, 2021 yılında ise Vakko

				işletmesi olduğunu göstermektedir.
Bozkır, Yıldız ve Türkmen (2022)	BIST Gıda Sektörü	2019-2021	Gri İlişkisel Analiz	Çalışmadan elde edilen bulgular, bazı işletmelerin pandemi dönemini avantaja çevirdiğini göstermektedir.
Ertaş ve Yetim (2022)	BIST Gıda Sektörü	2019Q1-2021Q1	TOPSIS	Çalışmada, 9 dönemi kapsayan 20 işletme için 16 finansal oran kullanılarak finansal performans sıralaması yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular 2020 yılının 3. Çeyrek ve 4. Çeyrek dönemlerinin işletmelerin finansal performansları olumlu etkilediği, diğer yandan 2020 yılının 2. Çeyrek ve 2021 yılının 1. Çeyrek dönemlerinde işletmelerin finansal performansları olumsuz bir şekilde etkilediğini göstermektedir.
Kazak (2023)	BIST Perakende (Market işletmeleri)	2017-2021	DEMATEL-MOORA	Çalışmadan elde edilen bulgular, ortalama olarak BİM'in en iyi finansal performansı sergilediğini göstermektedir.

2.Çalışmanın Veri Seti ve Yöntemi

Çalışmada Covid-19 pandemisinin perakende ticaret sektöründe faaliyet gösteren BIST'e kayıtlı işletmelerin finansal performansları üzerindeki sonuçlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Pandemi etkilerinin gözlemlenebilmesi için hem pandemi öncesini hem de pandemi sonrasını kapsayan 2018-2022 dönemi verileri kullanılmıştır. BIST perakende ticaret sektöründe 14 adet işletme bulunmaktadır. Ancak Suwen Tekstil Sanayi Pazarlama A.Ş.'nin 2018 yılı verilerinin bulunmaması nedeni ile analiz dışında bırakılarak toplam 13 işletme ile analiz yapılmıştır. Çalışmaya dahil edilen işletmelerin isimleri ve Kod'ları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Çalışmaya Dahil Edilen İşletmeler

Kod	İşletmeler
BIMAS	BİM Birleşik Mağazalar A.Ş.
BIZIM	Bizim Toptan Satış Mağazaları A.Ş.
CRFSA	Carrefoursa Carrefour Sabancı Ticaret Merkezi A.Ş.
CASA	Casa Emtia Petrol Kimyevi ve Türevleri Sanayi Ticaret A.Ş.
KIMMR	Ersan Alışveriş Hizmetleri ve Gıda Sanayi Ticaret A.Ş.
GMTAS	Gimat Mağazacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
MAVI	Mavi Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş.
MEPET	Mepet Metro Petrol ve Tesisleri Sanayi Ticaret A.Ş.
MGROS	MİGROS Ticaret A.Ş.
MIPAZ	Milpa Ticari ve Sınai Ürünler Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş.
SOKM	ŞOK Marketler Ticaret A.Ş.
TKNSA	Teknosa İç ve Dış Ticaret A.Ş.
VAKKO	Vakko Tekstil ve Hazır Giyim Sanayi İşletmeleri A.Ş.

Kaynak: Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP), 2023.

Çalışmaya dahil edilen işletmelerin finansal performanslarının ölçülmesinde genel olarak literatürde sıklıkla kullanılan oranlar olarak cari oran, nakit oran, likidite oranı, aktif devir hızı, stok devir hızı, öz kaynak karlılığı, aktif karlılığı ve kaldıraç oranı kullanılmıştır. Analize dahil edilen finansal oranlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Finansal Oranlar

Kapsam	Finansal Oranlar	Kod
Likidite	Cari Oran	CO
	Nakit Oran	NO
	Likidite Oranı	LO
Devir hızı	Aktif Devir Hızı	ADH
	Stok Devir Hızı	SDH
Karlılık	Özkaynak Karlılığı	ÖKO
	Aktif Karlılığı	AKO
Finansal Yapı	Kaldıraç Oranı	KO

Kaynak: Fintables Resmi Web Sitesi (2023). <https://fintables.com/> adresinden derlenmiştir.

Genel olarak karar verme, belirlenen hedefi gerçekleştirebilmek için mevcut seçenekler arasından yine belirlenen kriterler kapsamında en uygun olanın seçilmesi olarak ifade edilmektedir (Atan ve Yılmaz, 2020: 3). Çok kriterli karar verme (ÇKKV) yöntemleri bu noktada karar aşamasında pek çok alternatif içerisinden belirlenen kriterler baz alınarak uygun alternatifin seçilmesini sağlamaktadır. Böylece fazla sayıda alternatifli ve kriterli bir karar

aşamasında uygun çözüm kümesi belirlenebilmekte ve bu çözüm kümesinden ise optimal karar verilebilmektedir.

Örnekleme dahil edilen işletmelerin 2018-2022 yılları arasında gösterdikleri finansal performansın ölçülebilmesi için TOPSIS yönteminden yararlanılmıştır. TOPSIS yöntemi, seçilen alternatifin pozitif ideal çözüme en kısa mesafe ve negatif ideal çözüme ise en uzak mesafede olması çerçevesinde değerlendirilmektedir (Chen, 2000: 2). TOPSIS yöntemi çeşitli uygulama adımlarından oluşmaktadır (Keskin ve Altan, 2020: 73-75); aşağıda 6 maddede uygulama adımları sunulmuştur (2.1-2.6).

2.1.Karar Matrisinin Oluşturulması

Karar matrisi, önem derecelerinin sıralanması arzu edilen alternatifler ile bu alternatiflerin seçiminde rol oynayan kriterlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda matrisin satırında alternatifler, sütunlarında ise kriterler yer almaktadır.

2.2.Normalize Karar Matrisinin Oluşturulması

Karar matrisinin oluşturulmasının ardından, bir vektör normalizasyonu kullanılarak karar matrisinin normalize edilmesi gerekmektedir.

2.3.Ağırlıklı Normalize Karar Matrisinin Oluşturulması

Ağırlıklı normalize karar matrisinin oluşturulabilmesi için öncelikle kriterlerin ağırlıklarının ($\sum_{i=1}^n w_i = 1$) belirlenmesi gerekmektedir. Ardından belirlenen ağırlık değeri (w_i) ile R matrisinin her bir sütununda yer alan elemanlar çarpılarak V matrisi oluşturulur.

2.4.Negatif ve Pozitif İdeal Çözümlerin Oluşturulması

İdeal çözüm kümesi oluşturulurken V matrisinin her bir sütununda yer alan en büyük ve en küçük değerler belirlenmektedir. Bu noktada her bir sütundaki en büyük değerler pozitif ideal çözüm kümesini, en küçük değerler ise negatif ideal çözüm kümesini oluşturmaktadır.

2.5.Alternatiflerin Negatif ve Pozitif İdeal Çözüm Kümelerine Olan Uzaklıklarının Hesaplanması

Alternatiflerin, negatif ve pozitif ideal çözümlere olan uzaklıkların hesaplanmasında Öklidyen Uzaklık Yaklaşımı kullanılmaktadır.

2.6.İdeal Çözümüne Göreceli Yakınlık Değerlerinin Hesaplanması

İdeal çözüme olan göreceli yakınlık değerleri hesaplanırken bir önceki adımda ifade edilen pozitif ideal ve negatif ideal çözümlerinden uzaklık parametrelerinden yararlanılmaktadır. Hesaplanan değerlerin 0'a eşit olması karar noktasının negatif ideal çözüme, 1'e eşit olması ise pozitif ideal çözüme mutlak yakınlığını göstermektedir.

3.Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmada Covid-19 pandemisinin BIST perakende ticaret sektöründe yer alan 13 işletmenin 2018-2022 döneminde finansal performansları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu bağlamda işletmelerin finansal performanslarının ölçülmesi noktasında ÇKKV yöntemlerinden biri olan TOPSIS yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada kriterlerin ağırlıklarının hesaplanması noktasında, her bir kriterin perakende ticaret sektöründe yer alan işletmeler için aynı önem düzeyine sahip olduğu varsayılmıştır. Ağırlıklar konusundaki bu subjektif yaklaşım çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Diğer yandan her bir işletme için ayrı ayrı TOPSIS adımlarının tablolaştırılması çalışmanın ikinci kısıtını oluşturmaktadır. Bu nedenle yöntem aşamaları tek bir işletme çerçevesinde sunulmuş ve son olarak tüm işletmelerin yer aldığı finansal performans sıralaması ifade edilmiştir. Tablo 4'te BIMAS işletmesinin karar matrisi sunulmuştur.

Tablo 4. Karar Matrisinin Oluşturulması

BIMAS	CO	LO	NO	ADH	SDH	KO	ÖKK	AKO
2022	0,98	0,47	0,15	3,11	11,34	60,72	49,73	17,16
2021	0,88	0,46	0,19	2,62	10,46	74,32	39,68	10,89
2020	1,01	0,63	0,34	2,88	13,76	69,37	45,68	13,51
2019	0,84	0,51	0,23	3,33	14,48	72,07	31,61	10,16
2018	0,94	0,53	0,19	4,05	14,98	60,75	38,65	15,56

Karar matrisinin oluşturulmasından sonra normalize karar matrislerinin oluşturulması aşamasına geçilmektedir. Buna göre normalize karar matrisi ve kriter ağırlıkları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Normalize Karar Matrisinin Oluşturulması

BIMAS	CO	LO	NO	ADH	SDH	KO	ÖKK	AKO
2022	0,4702	0,4015	0,2924	0,4299	0,3864	0,4012	0,5354	0,5594
2021	0,4222	0,3929	0,3703	0,3622	0,3564	0,4910	0,4272	0,3550
2020	0,4846	0,5382	0,6627	0,3982	0,4688	0,4583	0,4918	0,4404
2019	0,4030	0,4357	0,4483	0,4604	0,4934	0,4762	0,3403	0,3312
2018	0,4510	0,4527	0,3703	0,5599	0,5104	0,4014	0,4161	0,5073
Ağırlık	0,125	0,125	0,125	0,125	0,125	0,125	0,125	0,125

Normalize karar matrisinin oluşturulmasından bir sonraki aşamada kriter ağırlıklarına göre hesaplanan ağırlıklandırılmış normalize karar matrisinin oluşturulması gerekmektedir. Ağırlıklı normalize karar matrisi ise Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Ağırlıklı Normalize Karar Matrisinin Oluşturulması

BIMAS	CO	LO	NO	ADH	SDH	KO	ÖKK	AKO
2022	0,0588	0,0502	0,0365	0,0537	0,0483	0,0501	0,0669	0,0699
2021	0,0528	0,0491	0,0463	0,0453	0,0445	0,0614	0,0534	0,0444
2020	0,0606	0,0673	0,0828	0,0498	0,0586	0,0573	0,0615	0,0551
2019	0,0504	0,0545	0,0560	0,0575	0,0617	0,0595	0,0425	0,0414
2018	0,0564	0,0566	0,0463	0,0700	0,0638	0,0502	0,0520	0,0634

TOPSIS yönteminin ağırlıklı normalize karar matrisinin oluşturulmasından sonraki aşamasını pozitif ve negatif ideal çözümlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Buna göre pozitif ve negatif ideal çözümler belirlenmesi Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Pozitif ve Negatif İdeal Çözümlerin Belirlenmesi

A⁺	0,0606	0,0673	0,0828	0,0700	0,0638	0,0614	0,0669	0,0699
A⁻	0,0504	0,0491	0,0365	0,0453	0,0445	0,0501	0,0425	0,0414

Pozitif ve negatif ideal çözümlerin elde edilmesinden sonraki aşamada alternatif yılların söz konusu bu ideal çözümlere olan uzaklıklarının hesaplanması gerekmektedir. Alternatiflerin pozitif ve negatif ideal çözümlere uzaklıklarının hesaplanması Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Alternatiflerin Pozitif ve Negatif İdeal Çözümlere Uzaklıklarının Hesaplanması

	A⁺	A⁻
2022	0,055394755	0,039569433
2021	0,059523399	0,018806895
2020	0,026522584	0,058225511
2019	0,050572804	0,030659128
2018	0,043102526	0,041738107

TOPSIS yönteminin bir sonraki aşaması olan göreceli yakınlık değerlerinin bir diğer ifade ile BIMAS işletmesinin yıllar itibariyle hesaplanan finansal performansı ve sıralaması Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. BIMAS İşletmesinin Göreceli Yakınlık Değerleri ve Finansal Performans Sıralaması

Yıllar	C_i^*	Sıralama
2022	0,4166774	3
2021	0,2400973	5
2020	0,6870421	1
2019	0,377427	4
2018	0,4919589	2

Tablo 9’da yer alan 2018-2022 döneminde BIMAS işletmesinin finansal performans değerlerine göre, BIMAS işletmesinin en yüksek finansal performansı 2020 yılında, en düşük finansal performansı ise 2021 yılında gösterdiği anlaşılmaktadır. BIMAS işletmesinin Covid-19 pandemisinin etkilerinin devam ettiği 2020 yılı finansal performansının Covid-19 öncesi dönem olarak nitelendirilebilen 2018 yılındaki finansal performansına göre daha yüksek olduğu anlaşılmakta, pandeminin ilk yılı BIMAS işletmesinin olumlu olarak etkilendiği söylenebilmektedir. Ancak hemen ardından 2021 yılında gözlemlenen nispeten daha düşük finansal performansın görülmesinde o yıl için tekrar gündeme gelen eve kapanma uygulamalarının neden olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan 2022 yılında 2021 yılına göre daha yüksek bir finansal performans değeri pandeminin olumsuz etkilerinin azaldığını göstermektedir.

Toplam karar matrisi boyutunun büyük olması bulguların tablolaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle BIMAS işletmesinde olduğu gibi diğer işletmeler için yapılan finansal performans sonuçları (C_i^*) Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. BIST Perakende Ticaret Sektörü (C_i^*) Değerleri

	2022	2021	2020	2019	2018
BIMAS	0,416677	0,240097	0,687042	0,377427	0,491959
BIZIM	0,687524	0,377657	0,284941	0,342335	0,266899
CRFSA	0,454642	0,498704	0,542583	0,495203	0,414285
CASA	0,472276	0,656947	0,331658	0,357167	0,344289
KIMMR	0,846714	0,83446	0,681482	0,664778	0,109496
GMTAS	0,624919	0,497232	0,508937	0,420198	0,243745
MAVI	0,915028	0,58962	0,166824	0,298739	0,383293
MEPET	0,500383	0,81178	0,246736	0,32787	0,107148
MGROS	0,955752	0,704333	0,219247	0,289447	0,245086
MIPAZ	0,681578	0,161805	0,131762	0,284964	0,396182
SOKM	0,743049	0,580162	0,678042	0,100627	0,454737
TKNSA	0,898583	0,666869	0,602915	0,19952	0,278857
VAKKO	0,918011	0,422293	0,120898	0,237335	0,246363

Not: (C_i^*) değerinin $0 \leq C_i^* \leq 1$ aralığında değer alması gerekmektedir. Hesaplanan değer 0’a eşit olması karar noktasının negatif ideal çözüme, 1’e eşit olması ise pozitif ideal çözüme mutlak yakınlığını göstermektedir.

Tablo 10'a göre BIMAS ve KIMMR işletmelerinin 2020 yılında, KIMMR ve MEPET işletmelerinin 2021 yılı en yüksek finansal performanslarını gösterdikleri yıllar olmuştur. Diğer yandan BIZIM, GMTAS, MAVI, MGROS, MIPAZ, SOKM, TKNSA ve VAKKO işletmelerinin ise en yüksek finansal performanslarını 2022 yılında gösterdikleri dikkat çekmektedir. 2018-2022 dönemine ait genel finansal performans sıralaması ise Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Genel Sıralama

	2022	2021	2020	2019	2018
1	MGROS	KIMMR	BIMAS	KIMMR	BIMAS
2	VAKKO	MEPET	KIMMR	CRFSA	SOKM
3	MAVI	MGROS	SOKM	GMTAS	CRFSA
4	TKNSA	TKNSA	TKNSA	BIMAS	MIPAZ
5	KIMMR	CASA	CRFSA	CASA	MAVI
6	SOKM	MAVI	GMTAS	BIZIM	CASA
7	BIZIM	SOKM	CASA	MEPET	TKNSA
8	MIPAZ	CRFSA	BIZIM	MAVI	BIZIM
9	GMTAS	GMTAS	MEPET	MGROS	VAKKO
10	MEPET	VAKKO	MGROS	MIPAZ	MGROS
11	CASA	BIZIM	MAVI	VAKKO	GMTAS
12	CRFSA	BIMAS	MIPAZ	TKNSA	KIMMR
13	BIMAS	MIPAZ	VAKKO	SOKM	MEPET

Tablo 11'de, 2022 yılında en yüksek finansal performansı MGROS, en düşük finansal performansı ise BIMAS işletmesi göstermiştir. MGROS işletmesi 2018, 2019, 2020 yıllarında finansal performans sıralamasında aşağı sıralarda yer almasına rağmen 2021 ve 2022 yıllarında üst sıralara çıktığı görülmektedir. MGROS işletmesinin 2021 ve 2022 yıllarında yüksek finansal performans göstermesinde MİGROS Sanal uygulamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan 2019 ve 2020 yıllarında düşük finansal performans göstermesinde ise MGROS işletmesinin pandemiden olumsuz etkilendiği söylenebilir.

2019 yılında, en yüksek finansal performans KIMMR işletmesine ait olduğu görülmektedir. Yine aynı yılda en düşük finansal performansı ise SOKM işletmesi göstermiştir. Ancak 2020 yılında finansal performans sıralamasında üst sıralara çıkan SOKM işletmesinin bu performansı göstermesinde tıpkı MGROS işletmesinde olduğu gibi çıkarılan sanal market uygulamasının etkili olduğu söylenebilmektedir. BIMAS işletmesinin 2018 ve 2020 yıllarında en yüksek finansal performansı göstermesine rağmen 2021 ve 2022 yıllarında en düşük finansal performans gösterdiği görülmektedir. KIMMR işletmesinin 2018 yılında en başarısız finansal performansa sahip olmasına rağmen 2019 yılında en iyi finansal performansı göstermesinin

ardından ilerleyen yıllarda da sıralamanın başarısız sayılabilecek düzeye düşmemesi dikkat çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında pandemi sürecinde bu işletmenin finansal performansının kritik düzeylerde değişiklik göstermediği ve pandeminin yarattığı olumsuz koşullardan fazla etkilenmediği anlaşılmaktadır.

Çalışmada BIST perakende sektörünün 2018-2022 dönemindeki finansal performansları Covid-19 pandemisinin etkileri göz önünde bulundurularak değerlendirilmiş verilerin analizi için ÇKKV yöntemlerinden olan TOPSIS yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, gıda sektöründe yer alan BIMAS, SOKM, CRFSA, MGROS ve BIZIM gibi market zincirlerinin finansal performanslarının pandemi öncesi dönemde ortalama olarak daha yüksek olduğu, pandemi ile birlikte bazı market zincirlerinin sanal mağaza uygulamasına geçmesinin olumlu olarak finansal performanslara yansıdığı söylenebilmektedir. Diğer yandan 2018 ve 2020 yıllarında en yüksek finansal performansı sergilemiş olan BIMAS işletmesinin 2022 yılında en düşük finansal performansı göstermesi dikkat çekmektedir. Bu durumun nedeni olarak analize dahil edilen işletmeler dışında sanal mağaza uygulaması sunan diğer işletmelerin ve fahiş fiyat uygulamasına karşı hükümetin aldığı önlemler gösterilebilmektedir. Çalışmadan elde edilen bir diğer bulgu ise pandemi dönemi ile birlikte sokağa çıkma yasağının uygulanmaya başlamasında gıda dışı sektörlerin ön plana çıktığını göstermektedir. Buna göre VAKKO, MAVI ve TKNSA işletmelerinin 2022 yılında gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmelerinin önüne geçtiği görülmektedir. Bu da tüketici taleplerinin pandemi etkisi ile birlikte farklılaştığını göstermektedir. Elde edilen bulgular, örnekleme dahil edilen işletmelerin finansal performansları ele alınan dönem bazında ortalama olarak değerlendirildiğinde BIMAS işletmesinin iki kez birinci sırada yer alarak en yüksek finansal performansı gösterdiği anlaşılmaktadır. İlk üç sırada 2018 yılında BIMAS, SOKM, CRFSA; 2019 yılında KIMMR, CRFSA, GMTAS; 2020 yılında BIMAS, KIMMR, SOKM; 2021 yılında KIMMR, MEPET, MGROS son olarak ise 2022 yılında MGROS, VAKKO ve MAVI'nin yer aldığı görülmektedir. Böylece BIMAS işletmesi dışındaki diğer işletmeler hakkında ortalama olarak çıkarım yapmak zorlaşmakla birlikte buldukları sektör bazında çıkarımlarda bulunabilmektedir. Bu bağlamda 2018, 2019 ve 2020 yıllarında ilk üç sırada yer alan işletmelerin gıda sektöründe faaliyet göstermeleri dikkat çekmektedir. 2021 yılında iki gıda işletmesi ile birlikte petrol işletmesi, 2022 yılında ise tekstil işletmesi en yüksek finansal performansı gösteren ilk üç işletme arasında yer almıştır.

4.Sonuç ve Öneriler

Perakende ticaret sektörü, tüketicilerin gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarının karşılamasının yanı sıra elektrikli eşya ve mobilya, tekstili giyim ve ayakkabı, tıbbi ürünler ve kozmetik ihtiyaçlarının posta veya internet üzerinden alışveriş olarak karşılanmasına da olanak tanımaktadır. Tüketicilerin kısa vadeli ihtiyaçlarına anında karşılık verilmesi, perakende ticaret sektörünü ülke ekonomilerinde önemli bir sektör haline getirmektedir. Ancak perakende ticaret sektörü de tıpkı diğer sektörler gibi rekabete oldukça açık sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüketicilerin isteklerinin değişmesi, bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve uluslararası piyasalara erişimin kolay olması sektörde rekabetin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle perakende ticaret sektörünün hem ekonomik konjoktüre uygun hem de değişen tüketici talep eğilimlerine uygun olarak strateji geliştirmesi gerekmektedir. Bu noktada işletmelerin finansal performanslarının doğru değerlendirilip yorumlanması ve buna göre yeni hedeflerin oluşturulması, eksik ve zayıf yönlerinin belirlenmesi ve piyasadaki fırsat ve tehditlerin iyi algılanması gerekmektedir.

İlgili literatürde yer alan çalışmalarda gerek kullanılan yöntem gerek örnekleme dahil edilen işletmeler gerekse de ele alınan dönem bazında çeşitlilik bulunması, literatür bulguları ile bu çalışmanın bulguları arasında benzerlik bulunmasını zorlaştırmaktadır. Ancak bu çalışma bağlamında pandemi sürecinin her işletmeyi olumsuz etkilemediği anlaşılmaktadır. Bu süreçte market işletmelerin büyük bir bölümünün finansal performans düzeylerinin büyük değişiklikler göstermediği anlaşılmakla birlikte sektörde önce çıkan perakende market işletmelerinin yapılan yasal düzenlemelerin de etkisi ile finansal performanslarının olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda başarısız finansal performans gösteren işletmelerin bu durumu bertaraf edebilmeleri için tüketici davranışlarını iyi analiz ederek etkili pazarlama stratejileri ve ekonomik konjoktür bağlamında doğru politikalar belirlemeleri gerekmektedir. Diğer yandan başarılı performans göstererek pandeminin olumsuz koşullarını lehlerine çevirebilen ve bu bağlamda pozitif eğilim gösteren işletmelerin ise elde ettikleri bu ivmenin sürdürülebilir olması için uyguladıkları politikaların ve aldıkları önlemlerin makro ve mikro çevre koşullarına uyandırılabilir hale getirmeleri gerekmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulguların gerek yatırımcılara gerekse de işletmelere uygulayacakları stratejiler ve amaçlar doğrultusunda yol gösterici olması beklenmektedir. Çalışmada kullanılan finansal performans göstergesi olarak analize dahil edilen finansal oranlar ilgili literatür doğrultusunda subjektif olarak belirlenmiştir, farklı finansal oranlarla farklı sonuçlar elde edilebilir. Daha sonraki yapılacak çalışmalarda farklı finansal oranlar kullanılarak

aradaki fark belirlenebilir veya ilgili dönem genişletilerek ya da daraltılarak aradaki farklar incelenebilir. Bu durumlarda farklı sonuçlar elde edilebileceği düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A. & Tanrıöven, C. (2013). *Sermaye Piyasası ve Yatırım Araçları Analizi (4.Baskı)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Atan, M & Yılmaz, E. (2020). Karar Verme ve Karar Teorisi (s. 3-21). *Örnek Uygulamalarla Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri (İçinde)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Batır, T. E. (2022). Covid 19 sürecinde gıda perakende sektörünün performans değerlendirmesi: SWARA temelinde TOPSIS yöntemi ile bir inceleme. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(IERFM Özel Sayısı), 194-210.
- Bozkır, B., Yıldız, U. E., & Türkmen, S. Y. (2022). Covid-19 pandemisinde Borsa İstanbul'a kote gıda sektörü işletmelerinin finansal performanslarının gri ilişkisel analiz yöntemi ile değerlendirilmesi. *Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 49-57.
- Bülbül, S. & Köse, A. (2011). Türk gıda şirketlerinin finansal performansının çok amaçlı karar verme yöntemleriyle değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25, 71-97.
- Ceyhan, İ. F., & Karapolat, Ö. (2022). COPRAS yöntemiyle finansal performans ölçümü perakende ticaret firmaları üzerine bir uygulama. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 5(2), 25-44.
- Chen, C. T. (2000). Extensions of TOPSIS for group decision making under fuzzy environment. *Fuzzy Sets and Systems*, 114, 1-9.
- Deste, M. & Halifeoğlu, M. (2019). Perakende ticaret sektöründeki işletmelerin tedarik zinciri yönetimi açısından finansal performans kriterlerinin belirlenmesi: BIST’de bir uygulama. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (18), 751-774.
- Ertaş, F. C., & Yetim, A. (2022). Covid-19 pandemisinde gıda ve içecek sektöründeki işletmelerin finansal performansının TOPSIS yöntemiyle incelenmesi: BIST örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (93), 53-74.
- Günay, F., Karadeniz, E. & Dalak, S. (2018). Türkiye’de En Yüksek Net Satış Gelirine Sahip 20 Şirketin Finansal Performanslarının Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle İncelenmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 51-73.
- Kazak, H. (2023). Türkiye perakende sektörü ve sektörün önde gelen bazı firma finansal performanslarının DEMATEL ve MOORA bütünleşik yaklaşımı ile değerlendirilmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 48-74.
- Keskin, İ & Altan, Ş. (2020). TOPSIS Yöntemi (s. 71-81). *Örnek Uygulamalarla Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri (İçinde)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özbek, A. (2016). BİM mağazalar zincirinin 2008-2015 dönemi finansal performansının ELECTRE III yöntemi ile ölçümü. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 273-290.
- Öznel, A., & Şenkal, E. (2020). Perakende sektöründe ENTROPİ temelli COPRAS yöntemi ile finansal başarı ölçümü: Carrefoursa örneği. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 5(1), 8-24.

- Öztürk, İ. (2006). Türkiye’de perakende sektörü. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 69-81.
- Pala, O. (2022). BİST perakende ticaret sektöründe MSY ve WSM tabanlı finansal başarı ölçümü ve duyarlılık analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 18(2). 172-184.
- Soy Temür, A., İşler, İ. İ., & Temür, G. (2017). Finansal performansın TOPSİS yöntemi ile değerlendirilmesi: BİST perakende ticaret işletmeleri üzerine bir uygulama. *Kesit Akademi Dergisi*, (11), 712-729.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). Perakende Satış Endeksleri, Aralık 2021 Haber Bülteni. Sayı: 37355. (Erişim Tarihi: 01.06.2023).

EXTENDED SUMMARY

The Covid-19 pandemic has closely affected national economies and the retail sector, which has an important place in meeting the basic needs of consumers. Retail provides intermediary services for the transportation of goods between the producer and the consumer. From this point of view, the retail sector can be defined as the whole of the activities that include the storage of goods for commercial purposes and marketing directly to the consumer without being offered for personal use. Factors such as the change in the wants and needs of consumers over time and the increase in product diversity in this direction and the development of technology increase competition in the markets. At this point, meeting changing customer demands is of strategic importance for the retail sector, and customer demands must be met at the right time, in the right place and in the right way. The retail sector basically consists of four sectors: retail trade, food, beverages and tobacco, non-food and automotive fuel. The non-food sector includes computers, books and communication devices, electrical goods and furniture, textiles, clothing and footwear, medical products and cosmetics, postal and internet shopping. According to TURKSTAT (2020) data, retail sales volume decreased by 20% in the period from March 2020 to April 2020, when Covid-19 virus was first detected in Turkey, and by 4.2% in December 2020 compared to the previous month. In the same month, food, beverage and tobacco sales decreased by 2.1%, non-food sales (excluding automotive fuel) by 5.2% and automotive fuel sales by 4.8%. The financial performance of businesses is important both for themselves and for their stakeholders and investors. In this study, the financial performances of enterprises operating in the BIST retail trade sector are analyzed within the framework of the Covid-19 pandemic. For this purpose, taking into account the studies in the literature (Bülbül & Köse, 2011; Özbek, 2016; Soy Temür, İşler, & Temür, 2017; Günay, 2018; Mazman İtik & Sel 2021; Ceyhan & Karapolat 2022; Eyceyurt Batır, 2022; Sakarya and Budak, 2022; Pala, 2022; Kondak and Ergül, 2022; Bozkır, Yıldız and Türkmen, 2022; Ertaş and Yetim, 2022; Kazak, 2023) current ratio, cash ratio, liquidity ratio, asset turnover ratio, inventory turnover ratio, return on equity, return on assets ratio and leverage ratio were used. In order to observe the effects of the pandemic, 2018-2022 data covering both the pre-pandemic and post-pandemic periods were used, and TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution), one of the multi-criteria decision-making methods, was used for data analysis. In the calculation of the weights of the criteria in the study, it is assumed that each criterion has the same level of importance for the enterprises in the retail trade sector. BIST retail trade sector Bim United Stores, Bizim Wholesale Stores Inc., Carrefoursa Carrefour Sabancı Trade Center, Casa Commodity Petroleum Chemical ve Rind Industry Trade, Ersan Shopping Services and

Food Industry Trade, Gimat Stores Industry and Trade Inc., Mavi Industry and Trade Inc., Mepet Metro Petroleum Industry Trade, Migros Trade Inc., Milpa Commercial and Industrial Products Marketing Industry and Trade Inc., Suwen Textile Industry Marketing Inc., Şok Stores Trade Inc., Teknosa Domestic and foreign trade Inc. and Vakko Textile and Apparel Industry Enterprises. There are 14 businesses. However, since Suwen Tekstil Industry Marketing Inc. did not have data for 2018, it was excluded from the analysis and the analysis was carried out with a total of 13 businesses. According to the findings obtained from the study, it can be said that the financial performances of market chains such as BIMAS, SOKM, CRFSA, MGROS and BIZIM in the food sector were better on average in the pre-pandemic period, and the transition of some market chains to the virtual store application with the pandemic positively reflected on financial performances. On the other hand, it is noteworthy that BIMAS, which exhibited the best financial performance in 2018 and 2020, showed the worst financial performance in 2022. The reason for this situation can be shown as the measures taken by other businesses offering virtual store applications other than the businesses included in the analysis and the measures taken by the government against the exorbitant price practice. Another finding obtained from the study is that non-food sectors came to the forefront with the implementation of the curfew during the pandemic period. Accordingly, it is seen that VAKKO, MAVI and TKNSA businesses surpassed their food businesses in 2022. This shows that consumer demands have differentiated with the pandemic effect.